

ΣΥΖΥΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

*Τοῦ ἀρχιμ. Ἱερεμία Φούντα
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν
νῦν Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γόρτονος καί Μεγαλουπόλεως*

Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,

Εὐχαριστῶ γιά τήν ὑψηλή καί μεγάλη τιμή νά ὀμιλήσω στό Συνέδριο αὐτό, πού συνεκάλεσε ἡ Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή «Γάμου, Οἰκογενείας, Προστασίας Παιδιοῦ καί Δημογραφικοῦ Προβλήματος» μέ τό θέμα «Συζυγία καί τεκνογονία κατά τήν Ἁγία Γραφή καί τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας». Τό εὐρύ ὅμως αὐτό καί τόσο σοβαρό θέμα δέν εἶναι δυνατόν νά ἀναπτυχθεῖ στήν διάρκεια τῶν 20', ὅπως ὀρίζει τό πρόγραμμα, γι' αὐτό καί κατ' ἀνάγκην θά ἀναφερθῶ σέ βασικά του μόνο σημεῖα, δίδοντας ἀφορμή γιά μιᾶ γόνιμη συζήτηση πού θά ἐπακολουθήσει, κατά τό Γραφικό «δίδου σοφῶ ἀφορμήν καί σοφότερος ἔσται» (Παροιμ. 9, 9).

Ἡ ἀξία τοῦ γάμου

Ἄς μή φανεῖ παράξενο, ἀγαπητοί μου ἀκροατές, τό ὅτι ἕνας ἱερομόναχος θά ὀμιλήσει γιά τό θέμα τοῦ γάμου, γιατί κατά τούς ἀγίους Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας μας, δέν γίνεται δεκτή ἡ παρθενία κάποιου, ἂν προτιμᾷ αὐτόν τόν τρόπο ζωῆς, ἐπειδή βδελύσσεται τόν γάμο.¹ Ἀκόμη, κατά τινά Κανόνα, ἀνεθαρρατίζεται ἀπό τήν Ἐκκλησία ὁ μοναχός ἐκεῖνος πού θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σέ ἀνώτερο ἐπίπεδο, γιά τήν παρθενία του, τόν δέ ἔγγαμο σέ κατώτερο.² Ὁ Χρυσόστομος πάλι σέ κάποια ὀμιλία ἀπορρίπτει τήν παρθενία τῶν Ἰουδαίων γιά τόν λόγο ὅτι προτιμοῦν αὐτήν ἐπειδή μισοῦν τόν γάμο.³ Ὅλα αὐτά δείχνουν καθαρά σε πόσο ὑψηλή τιμή ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας τόν γάμο.

Ἀπό τήν ἀρχή ὅμως, Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, ἤθελα νά πῶ στόν χῶρο μας, ὅπως σέ πολλά θέματα, ἔτσι καί στό θέμα τοῦ γάμου ἐπεκράτησε ἀπό παλαιά μιᾶ φραγκική σχολαστική θεολογία, ἐπηρεασμένη ἀπό τήν διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Ἀύγουστίνου, καί μᾶς ἔφερε λανθασμένες ἀντιλήψεις σχετικά μέ τό μελετώμενο θέμα, ὁ γάμος καί ἡ τεκνογονία, διαφορετικές βέβαια ἀντιλήψεις ἀπό τήν διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας.

Κατά τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας ὁ Θεός τόν ἐνοποιημένο ἀρχικά ἄνθρωπο –γιατί ἔχουμε συνδημιουργία καί τῶν δύο

¹ Βλ. θ' Κανόνα τῆς ἐν Γάγγρα Συνόδου.

² Βλ. ι' Κανόνα τῆς ἐν Γάγγρα Συνόδου

³ Εἰς ΑΑΠ (Ἄπαντα Ἁγίων Πατέρων) Χρυσόστομου ἔργα 40,137.

φύλων-⁴ τόν ἐχώρησε ἔπειτα σέ δύο φύλα καί ἔβαλε μεταξύ αὐτῶν, αὐτό πού ὁ ἅγιος Βασίλειος λέγει, «ἀγαπητικήν δύναμιν» καί ὁ ἄλλος Βασίλειος ὁ Ἀγκύρας λέγει «οἴστρον» (δηλαδή ἀλογόμυγα, μανιῶδες πάθος) καί ἡ εὐχή τοῦ ἀρραβῶνος λέγει «διάθεση γιά σύνδεσμο» («σύνδεσμον διαθέσεως τιθεῖς ἄρρηκτον»). Καί ἡ ὁρμή αὐτή τῆς ἔλξεως τῶν δύο φύλων, πού εἶναι ἀπό τόν Θεό βαλμένη, φέρει τήν ἔνωση μεταξύ τους, τόν γάμο τους. Κατά τούς ἁγίους ὁμως Πατέρες ἡ φορά καί ἡ ἔλξη καί ἡ ἀγάπη τοῦ ἑνός φύλου πρὸς τό ἄλλο εἶναι, πρέπει νά εἶναι εἰκόνα τῆς φορᾶς μας καί τῆς ἀγάπης μας πρὸς τόν Θεό. Καί ζώντας τό ἀνδρόγυνο τήν μεταξύ τους ἀγάπη ἔχει μιᾶ ζωντανή εἰκόνα γιά τό πόσο πρέπει νά ἀγαποῦν τόν Θεό. Νά τόν ἀγαποῦν ὅσο πρέπει νά εἶναι οἱ δύο τους ἐνωμένοι καί ἀκόμα πιό πολύ. « Ἔτσι –λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος- ὁ νεαρός ἄνδρας πού ἀγαπᾷ μιᾶ κόρη καί ἐπιθυμεῖ νά τήν περιπτυχθεῖ καί νά τήν κρατήσῃ στίς ἀγκάλες του, μπορεῖ νά ἐννοήσῃ κάπως τήν ἄπειρη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τόν πόθο του νά ἀγκαλιάσῃ τό πλάσμα του καί νά τό κρατήσῃ μέσα στούς παντοκρατορικούς κόλπους του»⁵. Ἐκεῖ τελικά πρέπει νά καταλήγῃ ἡ ἀγάπη τῶν συζύγων: Στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ σκοπός τοῦ γάμου εἶναι σωτηριολογικός· ὁ ἕνας νά βοηθᾷ τόν ἄλλον γιά τήν σωτηρία του. Πόσο ὠραῖο εἶναι αὐτό πού ἔλεγε κάποια κυρία στήν προσευχή της μέ τόν σύζυγό της: «Κάνε μας, Χριστέ, ἀγαπώντας ὁ ἕνας τόν ἄλλο νά ἀγαπᾷμε Ἐσένα τόν Ἴδιο»!!!

Κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας πάλι, κάπως διαφορετικός εἶναι ὁ γάμος τώρα, μετά τήν πτώση, ἀπό ὅ,τι θα ἦταν στόν παράδεισο, πρῖν ἀπό τήν πτώση. Ἄν, δηλαδή, δέν ἀμάρταναν οἱ πρωτόπλαστοι, θά ἐπολλαπλασιάζοντο μέν, θά ὑπῆρχε ἔνωση τῶν δύο φύλων, ἀλλά παρθενική, κατά τρόπο που ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ θά ὑπεδεῖκνε.⁶ Ἡ διδασκαλία αὐτή, πού λέγεται ἀπό πολλούς ἁγίους Πατέρες, στηρίζεται ἀγιογραφικά στό ὅτι τήν ἀναφορά περί τοῦ γάμου στήν Ἁγία Γραφή, μέ τήν ἐκφραση «Ἀδάμ ἐγνώ Εὐάν τήν γυναῖκα αὐτοῦ καί συλλαβοῦσα ἔτεκε Καῖν(4,1), τήν ἔχουμε ἀμέσως μετά τήν πτώση, ἀμέσως μετά τήν ἐξοδο τῶν πρωτοπλάστων ἀπό τόν παράδεισο. Ὡς ἐν παρόδῳ δέ ἐδῶ, ἄς παρατηρήσουμε ἀπό τό χωρίο αὐτό, ὅτι τήν ἔνωση τῶν συζύγων ἡ Γραφή τήν ἐκφράζει ἀπό τήν ἀρχή μέ τό ρῆμα «γιγνώσκω» («ἐγνώ Ἀδάμ Εὐάν τήν γυναῖκα αὐτοῦ»), γιατί δέν τήν θεωρεῖ ὡς σωματική μόνο ἔνωση, ἀλλά ὡς ψυχοσωματική. Ἐπανερχόμενος λέγω: Τό ὅτι ὁ γάμος μέ τήν

⁴ Ἡ διδασκαλία στηρίζεται στό χωρίο Μαλαχ. 2,15

⁵ Βλ. Δημητρίου Κουτρομπῆ, Ἡ Χάρις τῆς Θεολογίας, σελ. 118.

⁶ «Μετά γάρ τήν παράβασιν τὰ τῆς συνουσίας γέγονεν· ἐπεὶ μέχρις ἐκείνου καθάπερ ἄγγελοι οὕτω διητῶντο ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐχ ὑπὸ ἐπιθυμίας φλεγόμενοι, οὐχ ὑπὸ ἐτέρων παθῶν πολιορκούμενοι, οὐ τὰς ἀνάγκαις τῆς φύσεως ὑποκείμενοι, ἀλλὰ δι' ὅλου ἀφθαρτοὶ κτισθέντες καί ἀθάνατοι, ὅπου γέ οὐδέ τῆς τῶν ἱματίων περιβολῆς ἐδέοντο» (Χρυσόστομος, Ὁμιλία 15, εἰς τήν Γένεσιν 4, PG 53,123). «Ἡ δὲ παράβασις τῆς ἐντολῆς τόν γάμον εἰσήγαγε διὰ τόν ἀνομῆσαι τόν Ἀδάμ, τούτέστιν ἀθετῆσαι τόν ἐκ Θεοῦ δοθέντα αὐτῷ νόμον» (Μ. Ἀθανάσιος, Ἐξηγήσεις εἰς Ψαλμούς 50,7 PG 240 C)

σημερινή του έννοια ἤλθε μετά τήν πτώση, αὐτό, γιά μᾶς πού ζοῦμε μετά τήν πτώση, σημαίνει ὅτι ὁ γάμος μᾶς εἶναι ἡ φυσική κατάσταση, ἐνῶ ἡ παρθενία μᾶς εἶναι ἡ ὑπερφυσική κατάσταση. Ὅποιος, λοιπόν, παρθενεύει δέν ἀκολουθεῖ τήν φυσική ὁδό, ἀλλά σημαίνει ὅτι αὐτός ἔχει μιά εἰδική κλήση ἀπό τόν Θεό, πού τοῦ δημιουργεῖ ἕναν ἄλλο ἔρωτα, θεῖο ἔρωτα, ἢ, γιά νά τό πῶ διαφορετικά, αὐτόν πού τόν καλεῖ ὁ Θεός γιά τήν ὀλότελα ἀφιερωμένη σ' Αὐτόν παρθενική ζωή, τοῦ δίνει καί τήν Χάρη Του, πού τόν ἐνδυναμώνει νά κάνει αὐτό τό ἄλλα εἰς ὕψος καί νά ὑπερπηδήσει τό φράγμα τῆς πτώσεως· νά ὑπερπηδήσει τό φυσικό καί νά πετύχει τό ὑπερφυσικό. Γιατί, πραγματικά, ὅπως εἶναι λογικό, γιά νά νικήσει κανείς τό φυσικό χρειάζεται τήν παρουσία τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Ὅπως ὠραῖα τό λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κίμακος, «ὅπου φύσεως ἦττα γέγονεν, ἐκεῖ τοῦ ὑπέρ φύσιν παρουσία ἐπέγνωσται»⁷!!!

Ὅχι ἡ τεκνογονία ἀποκλειστικός σκοπός τοῦ γάμου

Ὅπως φαίνεται ἀπό τά παρανω καί ὅπως τό καταλαβαίνουμε, ἡ ἔνωση τῶν συζύγων, αὐτό, δηλαδή, πού καλοῦμε γάμο, γίνεται ἀπό ἀγαπητική ὁρμή· γίνεται γιά νά χαρεῖ ὁ ἕνας τόν ἄλλο, γιά νά φανεῖ ὅτι ὁ ἕνας δέχεται τόν ἄλλο καί δέ γίνεται ἀπλᾶ μέ τήν σκέψη νά κάνουν παιδιά. Θέλω νά πῶ μέ αὐτό ὅτι δέν ἀποτελεῖ ἡ τεκνογονία τόν ἀποκλειστικό σκοπό τοῦ γάμου. Ἄν ἐρωτήσουμε, γιά παράδειγμα, κάποια, γιατί παντρεύτηκε τόν ἄνδρα της, θά μᾶς ἀπαντήσει ὅτι τόν παντρεύτηκε γιατί τόν ἀγάπησε καί ἤθελε νά ἐνώσει τήν ζωή της μαζί του καί ὄχι γιατί ἤθελε νά κάνει μέ αὐτόν παιδιά.

Ὡς ἀποκλειστικό σκοπό τοῦ γάμου τήν τεκνογονίαν τήν θεωροῦσαν οἱ σύγχρονοι τοῦ προφήτου Μαλαχίου Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι καί γί' αὐτό ἐγκατέλειπαν τήν γυναῖκα τους, ὅταν ἀποκτοῦσαν μαζί της παιδιά, ἀφοῦ ἐκπληρώθηκε μέ τήν τεκνογονία τους ὁ σκοπός τοῦ γάμου, ὅπως ἐσφαλμένα αὐτοί τόν καθόριζαν ὡς ἀποκλειστικό σκοπό. Ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἐσφαλμένης τοποθετήσεως τοῦ γάμου ἐπιτίθεται ὁ προφήτης Μαλαχίας δίδοντας μιά σπουδαία, σπουδαιότατη θεολογική διδασκαλία γιά τό θέμα μας, τόν γάμο καί τήν τεκνογονία. Στούς Ἰουδαίους πού καθόριζαν ὡς σκοπό τοῦ γάμου τήν τεκνογονία –καί γιά αὐτό ἐγκατέλειπαν τήν γυναῖκα τους μετά τήν ἀπόκτηση παιδιῶν- ὁ προφήτης ἐπεμβαίνει καί λέγει:

2,14 « Ὁ Γιαχβέ ὑπῆρξε μάρτυρας, μεταξύ σοῦ καί τῆς γυναίκας τῆς νεότητός σου, πρός τήν ὁποία ἐσύ ἐφέρθηκες ἄπιστα, ἐνῶ αὐτή εἶναι κοινῶνός (σύντροφός) σου καί γυναῖκα τῆς διαθήκης σου.

⁷ Κλίμαξ, Λόγος ΙΕ', περὶ ἀγνοίας, δ'.

15 Δέν ἔπλασε διαφορετικός (Θεός) τήν γυναίκα, ἀλλά αὐτή ἔγινε μέ τό ὑπόλοιπο τοῦ ἔμφυσήματος (τοῦ Θεοῦ). Ἐσεῖς ὁμως λέγετε: Τί ἄλλο ζητάει ὁ Θεός παρά σπέρμα;»

Ἄς σχολιάσουμε γιά λίγο τήν περικοπή αὐτή γιά νά δοῦμε τήν περὶ γάμου ὠραία διδασκαλία τοῦ προφήτου Μαλαχίου, πού μᾶς ἔρχεται ἀπό μακρῶς, ἀπό τὰ βάθη τῶν αἰώνων, αἰώνων βάθη: Ὁ ἄνδρας δέν πρέπει νά διαπληκτίζεται καί πολύ περισσότερο δέν πρέπει νά χωρίζει ἀπό τήν γυναίκα του, γιατί αὐτή εἶναι α) «γυναίκα τῆς νεότητός σου» (στιχ. 14). Εἶναι γυναίκα πού ἀγάπησε ἀπό τήν νεότητά του μέ σφοδρή ἀγάπη, πού τήν ἐξέλεξε γιά σύζυγό του καί ἔζησε μέ αὐτήν πολύ. Εἶναι β) «κοινωνός» του (στιχ. 14), σύντροφός του. Εἶναι γυναίκα μέ τήν ὁποία ὁ ἄνδρας ἔζησε μαζί της χαρές καί λύπες τῆς οικογενειακῆς ζωῆς. Εἶναι γ) «γυναίκα διαθήκης» (στιχ. 14), ἡ γυναίκα, δηλαδή, μέ τήν ὁποία ὁ ἄνδρας συνῆψε διαθήκη καί ἱερό συμβόλαιο, τό συμβόλαιο τῆς πιστότητος τοῦ γάμου. Καί δέν πρέπει, τέλος, τό ἀνδρόγυνο νά χωρίζει, γιατί δ) «δέν ἐδημιούργησε ἄλλος» Θεός (στιχ. 15) τόν ἄνδρα Ἀδάμ καί ἄλλος τήν γυναίκα Εὔα. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἔχουν τόν ἴδιο δημιουργό Θεό, πρέπει γι' αὐτό νά εἶναι καί περισσότερο ἀγαπημένοι. Καί μάλιστα νά σκεφθεῖ κανεῖς, ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι «ὑπόλειμμα τοῦ ἔμφυσήματος» τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει στήν συνέχεια ὁ στίχος μας. Δηλαδή, ὅπως τό διαβάζουμε στό Γεν. 2,7, ὁ Θεός μέ τό φύσημά του ἔδωσε ψυχή στόν ἄνθρωπο Ἀδάμ. Κατά τόν στίχο μας ἐδῶ, μέ τό φύσημα ἔγινε ὁ ἄνδρας καί μέ τό «ὑπόλειμμα τοῦ ἔμφυσήματος» τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἡ γυναίκα. Ἔτσι τονίζεται ἔντονα ἡ στενή σχέση τοῦ ἄνδρα καί τῆς γυναίκας στόν γάμο.

Ἀλλά ἄς ἔρθουμε στό θέμα μας: Στά ἰσχυρά αὐτά λόγια τοῦ προφήτου Μαλαχίου οἱ σύγχρονοι του Ἰουδαῖοι, πού χωρίζουν τίς γυναῖκες τους, ἀπαντοῦσαν ὡμά: «Τί ἄλλο, παρά σπέρμα ζητάει ὁ Θεός;» (στιχ. 15) Αὐτοί σάν σκοπό τοῦ γάμου τοποθετοῦσαν τήν τεκνογονία μόνο κι ἔτσι ἐγκατέλειπαν τήν γυναίκα τους, ἀφοῦ ἐξεπλήρωναν μέ αὐτή τόν μοναδικό σκοπό τοῦ γάμου, τήν τεκνογονία. «Σπέρμα μόνο», φώναζαν, παιδιά δηλαδή ζητάει ὁ Θεός. Καί ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρητος, «πολυπαιδίας κήδεσθαι τόν Θεόν», ἔλεγαν.

Στήν Καινή Διαθήκη ἐρχόμενος, γιά νά ὑποστηρίξω ὅτι δέν εἶναι ἡ τεκνογονία ὁ μοναδικός σκοπός τοῦ γάμου, θά ἀναφερθῶ στόν Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος συνιστᾷ τόν γάμο καί στήν «ὑπέρακμο», στήν γυναίκα, δηλαδή, πού ἔχει περάσει τά χρόνια τῆς γονιμότητας καί ἄρα δέν μπορεῖ νά τεκνοποιήσει (βλ. Α' Κορ. 7,36). Πραγματικά, ἂν ἡ τεκνογονία ἀποτελοῦσε τόν κύριο σκοπό τοῦ γάμου, ἂν, δηλαδή, ὁ γάμος γίνεται μόνο γιά τήν τεκνογονία, τότε, γιατί νά προχωρήσει ἡ Ἐκκλησία στήν τέλεση τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου γιά ἓνα ζευγος, θά ἔπρεπε νά εἶναι βεβαία ἰατρικῶς ἐκ τῶν προτέρων ὅτι δύναται τό ζευγος αὐτό νά γεννήσει παιδιά. Δέν συμβαίνει ὁμως αὐτό.

Πατερικές μαρτυρίες για τό θέμα μας υπάρχουν πολλές. Λόγω ελλείψεως χρόνου παραθέτω σέ μετάφραση αὐτή μόνο τήν περικοπή τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Λέγει ὁ ἅγιος πατέρας: «Ὁ γάμος ὀρίστηκε καί γιά τήν τεκνογονία, ἀλλά πολύ περισσότερο ὀρίστηκε γιά νά ἱκανοποιήσει τήν σαρκική ἐπιθυμία. Καί σ' αὐτό ἐπικαλοῦμαι γιά μάρτυρα τόν Ἀπόστολο Παῦλο, πού λέγει: Γιά νά ἀποφεύγεται τήν πορνεία κάθε ἄνδρας ἃς ἔχει τήν δική του γυναίκα καί κάθε γυναίκα ἃς ἔχει τόν δικό του ἄνδρα».(Α' Κορ. 7,2) Συνιστᾶ τόν γάμο γιά νά ἀποφεύγεται ἡ πορνεία, καί δέν τόν συνιστᾶ γιά τήν τεκνογονία. Καί ἀκόμη ὁ Ἀπόστολος συνιστᾶ νά σμίγουν τά ἀνδρόγυνα ὄχι γιά νά γίνουν πατέρες πολλῶν παιδιῶν, ἀλλά γιατί; «Γιά νά μὴν πέφτουν σέ πειρασμούς τοῦ σατανᾶ»(Α' Κορ. 7,5). Καί πῶς κάτω δέν λέγει «ἂν ἐπιθυμοῦν τά παιδιά» ἀλλά τί; «Ἄν δέν μποροῦν νά μείνουν ἐγκρατεῖς, ἃς πανδρευτοῦν»(Α' Κορ. 7,9).⁸ Ἡ περικοπή αὐτή τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι πολύ σαφής καί δέν δέχεται παρερμηνεῖες. Σαφέστατα ὁ ἅγιος πατέρας δέν καθορίζει τήν τεκνογονία ὡς κύριο σκοπό τοῦ γάμου.

Ἐπιθυμῶ νά ἀναφέρω καί μία ὠραία σχετική περικοπή τοῦ Καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Μαντζαρίδου ἀπό τό ὑπέροχο σύγγραμά του, Χριστιανική Ἠθική, τό γραμμένο μέ πνεῦμα αὐστηρά ὀρθόδοξο: «Τά πλαίσια γιά τήν κανονική ἐκδήλωση τοῦ φυσικοῦ ἔρωτα τοῦ ἀνθρώπου προσφέρει ὁ γάμος. Σύμφωνα μέ τήν χριστιανική διδασκαλία ὁ γάμος ἀποτελεῖ κοινωνία προσώπων, πού ἔχει ὡς κύριο σκοπό τήν ἀμοιβαία συμπλήρωση καί τελείωσή τους. Ἡ θέση αὐτή εἶναι βασική. Γι' αὐτό καί ἀπό τήν ἀποδοχή ἢ τήν ἀπόρριψη τῆς προσδιορίζονται καί οἱ ἀπαντήσεις πού δίδονται σέ ἐπί μέρους ζητήματα τοῦ γάμου καί τῆς ἔγγαμης ζωῆς. Ἐτσι π.χ. ἂν δεχθεῖ κανεῖς ὅτι ὁ κύριος σκοπός τοῦ γάμου δέν εἶναι ἡ προσωπική τελείωση, ἀλλά ἡ τεκνογονία, πρέπει νά θεωρήσει καί ὡς ἀνυπόστατο κάθε γάμο πού δέν ἔχει ὡς συνέπεια τήν γέννηση παιδιῶν ἀπό ἐνδεχόμενη στειρότητα τῶν συζύγων. Οὔτε ὁμως ἡ Ἐκκλησία οὔτε ὁ κοινός νοῦς δέχεται κάτι τέτοιο. Ἄλλωστε ἡ θεώρηση τῆς τεκνογονίας ὡς κυρίου σκοποῦ τοῦ γάμου σημαίνει οὐσιαστικά περιορισμό τοῦ νοήματός του μέσα στά πλαίσια τῶν σαρκικῶν σχέσεων τῶν συζύγων, πράγμα πού δέν συμβιβάζεται μέ τήν χριστιανική ἀντίληψη γιά τόν γάμο. Ἡ ἄποψη ὅτι ὁ σκοπός τοῦ γάμου ταυτίζεται μέ τήν τεκνογονία θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ ἀνάλογη μέ τήν ἄποψη ὅτι ὁ σκοπός τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ταυτίζεται μέ τήν παραγωγή ἀγαθῶν. Καί εἶναι βέβαια ἀναμφισβήτητο ὅτι ὅλα αὐτά καταξιώνουν τόν ἄνθρωπο καί κάνουν περισσότερο αἰσθητή καί καρποφόρο τήν παρουσία του μέσα στόν κόσμο, δέν ἐξαντλοῦν ὁμως καί τόν σκοπό τῆς ὑπάρξεώς».⁹

Δέν εἶναι, λοιπόν, ἡ τεκνογονία ὁ ἀποκλειστικός σκοπός τοῦ γάμου, εἶναι ὁμως ὁ γλυκός καί θαυμαστός καρπός του, ὅπου ὁ Θεός τόν παρέχει,

⁸ Εἰς Ἄπαντα Ἁγίων Πατέρων (ΑΑΠ), Χρυσοστόμου ἔργα 40,154

⁹ Στήν πρώτη ἐκδοση τοῦ ἀναφερθέντος βιβλίου, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 217-218.

διότι ὁ Θεός δίδει τὴν κύηση (Α. Βασ. 1, 19. 27. Ρούθ 4,13). Πρέπει δὲ τὰ ἀνδρόγυνα νὰ γνωρίζουν τὸν θεολογικὸ λόγο καὶ τὴν πνευματικὴ ἀξία τῆς τεκνογονίας, γιὰ νὰ κάνουν συνειδητὰ καὶ ὄχι ἀσυνειδητὰ τὸ θεῖο αὐτὸ ἔργο τους. Νὰ γνωρίζουν, δηλαδή, ὅτι γεννώντας παιδιά φέρνουν εἰκόνες τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο.¹⁰ ὅτι μὲ τὴν τεκνογονία τους ἀυξάνεται ἡ Ἐκκλησία, γιὰ τὴν γεννώμενα παιδιά τους γίνονται πολῖτες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως αὐτό, πρέπει οἱ γονεῖς νὰ δίνουν καλὴ παιδεία καὶ ἀνατροφή στὰ παιδιά τους. Γιὰ τὸν δὲν γίνῃ αὐτό δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτα ἡ τεκνογονία τους. Δὲν εἶπε ὁ Χριστός γιὰ τὸν Ἰούδα καλύτερα νὰ μὴν εἶχε γεννηθεῖ; Βλ. Ματθ, 26, 24. Καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος τῆς παραβολῆς ἦταν παιδί πολυτεκνῆς οἰκογένειας· ἔξι παιδιά εἶχε ὁ πατέρας τους, ἀλλὰ ὅλα κατέληξαν στὸν τόπο τῆς βασάνου (βλ. Λουκ. 16, 28). Πραγματικά, δὲν ἔχει νόημα ἡ τεκνογονία καὶ ἡ πολυτεκνία, ἂν δὲν ὑπάρχει εὐτεκνία καὶ καλλιτεκνία. Εἶναι πολὺ ὠραῖος καὶ δυνατὸς αὐτὸς ὁ χρυσοστομικὸς λόγος: «Ὁὐ τὸ σπειῖραι ποιεῖ πατέρα μόνον, ἀλλὰ τὸ παιδεῦσαι καλῶς· οὐδέ τὸ κυῆσαι μητέρα ἐργάζεται, ἀλλὰ τὸ θρέψαι καλῶς».¹¹

Ἐπίσης πρέπει νὰ κατανοοῦμε τὰ ἀνδρόγυνα ὅταν μᾶς λέγουν ὅτι ἡ ἀπόκτηση ἐνός ἐπὶ πλέον παιδιοῦ θὰ τοὺς ἐπιδεινώσει κάποια ὑπάρχοντα προβλήματα τους. Τὴν τεκνογονία θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀποφασίσει ἐλεύθερα μόνον τοῦ τὸ ἀνδρόγυνο μὲ ὑπολογισμό καὶ τῆς καταστάσεώς του καὶ τῶν προβλημάτων του. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει κάπου: «Τὰ μὲν ἄνω (στὸν οὐρανὸ) μόνον τοῦ Θεοῦ, τὰ δὲ κάτω (τὰ ἐπίγεια) καὶ ἡμῶν».¹² Πρέπει, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος νὰ προὑπολογίζει ὅσο καλύτερα μπορεῖ τίς πράξεις του, γιὰ τὴν διαφορετικὰ θὰ ἐμπλακεῖ σὲ ποικίλους πειρασμούς. Ὁ χριστιανὸς ὑπακούει στὸν λόγο τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλωσιώτου: «Μὴ πέραν τῆς φύσεως, μηδ' ἔξω τοῦ μέτρου».¹³

Ἀντιρροήσεις καὶ ἀπαντήσεις

Αὐτὴ περίπου, Μακαριώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη, εἶναι ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας μας στὸ σπουδαῖο καὶ σοβαρὸ θέμα «γάμος καὶ τεκνογονία». Ἀλλὰ θὰ ἦταν κατὰ πολὺ ἐλλιπὴς ἡ εἰσηγήσις μου ἂν δὲν ἔλεγα ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ ἄλλη θέση, ἡ ὁποία ὑποστηριζόταν ἀπὸ παλαιότερα ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀπὸ μερικοὺς ἢ καὶ πολλοὺς πνευματικούς. Κατὰ τὴν θέση αὐτὴ ἡ τεκνογονία συνδέεται

¹⁰ «Κατὰ τοῦτο εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος γίνεται Θεοῦ, καθὸ εἰς γένεσιν ἀνθρώπου ἄνθρωπος συνεργεῖ» (Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, Παιδαγωγός 2, 10.83.2. Βλ. καὶ Χρυσοστόμου εἰς MPG 62,387).

¹¹ Περί Ἄννης 1, MPG 54,636 ἔξ. Βλ. Χρυσοστόμου, πάλι, εἰς MPG 60,75.

¹² MPG 95, 1289C.

¹³ Ἐπιστολαί, Ε' 431 MPG 78,1580B.

ἀπόλυτα μέ τόν γάμο καί εἶναι ὁ πρωταρχικός του σκοπός. Τό ἀνδρόγυνο, δηλαδή, πρέπει νά ἐνώνεται μόνο γιά τεκνογονία. Θεωρητική βάση τῆς θέσεως αὐτῆς, πού ἀπό μερικούς μάλιστα πνευματικούς καθορίζεται ὡς κανόνας, εἶναι ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ συζυγική πράξη εἶναι ἁμαρτωλή καί ἐπιτρέπεται μόνο γιά τεκνογονία, κατ' ἀνάγκην, γιατί δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος γεννήσεως παιδιῶν. Στό βάθος τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς κρύπτεται ἡ περί concupiscentiae (= ἁμαρτωλῆς ἐπιθυμίας διδασκαλία τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου, τήν ὁποία δέχθηκαν οἱ Φραγκολατῖνοι τοῦ Μεσαίωνα ιδιαίτερα.¹⁴

Οἱ ὑποστηρίζοντες καί ἐπιμένοντες ὅτι ὁ σκοπός τοῦ γάμου εἶναι ἀποκλειστικά ἡ τεκνογονία, ὅτι τό ἀνδρόγυνο πρέπει νά συνέρχεται γιά τήν τεκνογονία μόνο, ἢ γιά νά τό πῶ διαφορετικά, ὅτι δέν πρέπει νά ἀποφεύγεται ἡ τεκνογονία στήν σχέση τοῦ ἀνδρογύνου, ἀναφέρουν γενικά τά ἑξῆς ἐπιχειρήματα:

A) Στήν Παλαιά Διαθήκη τονίζεται πολύ ἡ τεκνογονία καί θεωρεῖται ὡς εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Αὐτό εἶναι σωστό, ἀλλά προσοχή, γιατί ἡ Παλαιά Διαθήκη θά πρέπει νά ἐρμηνεύεται θεολογικά καί εἰδικώτερα χριστολογικά, γιατί διαφορετικά θά μᾶς σκανδαλίζει τό περιεχόμενό της. Λοιπόν: Ἡ πολυτεκνία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σχετίζεται μέ τόν πόθο γιά τήν ἔλευση τοῦ Μεσσίου, γι' αὐτό καί ἡ στειρότητα σ' αὐτήν θεωρεῖται ὄνειδος. Καί ἀκόμη ὁ λόγος γιά πολυτεκνία στήν Παλαιά Διαθήκη προέρχεται καί ἀπό τόν φόβο τοῦ θανάτου καί τήν ἔλλειψη τῆς πίστεως στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν.¹⁵

B) Ὁ Θεός εἶπε στούς πρωτοπλάστους: «Αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν γῆν» (Γεν. 1, 28). Ἡ ἀνυπακοή -λέγουσ- στήν ἐντολή αὐτή τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἁμαρτία;

¹⁴ Τίς ἀπόψεις τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου καί ἄλλων δυτικῶν θεολόγων τοῦ μεσαίωνα σχετικά μέ τήν σεξουαλική σχέση βλ. στό βιβλίό τοῦ D. S. BAILEY, *The Man-Woman Relationship in Christian Thought*, London 1959. Κατά τήν δυτική παράδοση, ἐπηρεασμένη ἀπό τόν ἱερό Αὐγουστῖνο, ἡ συνουσία εἶναι δυνατή μέσα στό γάμο ὡς ἓνα ἀπεχθές καθήκον, ἀναπόφευκτο ὅμως γιά τήν γέννηση παιδιῶν. Ἐφόσον οἱ παντρεμένοι ἐκτελοῦν αὐτή τήν πράξη μόνο γιά τεκνοποιητικούς σκοπούς, τότε μόνο μποροῦν νά συγχωρεθοῦν γιά τό ἁμάρτημα τῆς πράξεως αὐτῆς πού κάνουν. Δηλαδή, κατά τοὺς Δυτικούς: Συνέλευση τοῦ ἀνδρογύνου εἶναι συγχωρητέα μόνο γιά τήν τεκνογονία. Ἐνωση τοῦ ἀνδρογύνου μέ ἀποφυγή τῆς τεκνογονίας ἀποτελεῖ βδελυκτὴ ἀκολασία. Ὅμως, κατά τοὺς δυτικούς πάλι, ἂν καί συγχωρεῖται ἡ πράξη τῆς συνουσίας στό ἀνδρόγυνο ὅταν αὐτή ἀποβλέπει στήν τεκνογονία, εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ γονεῖς γιά τήν μεταβίβαση τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος στά παιδιά τους, πού τό προσλαμβάνουν μέ τήν ἐπαίσχυντη αὐτή πράξη τῶν γονέων τους ὅταν συλλαμβάνονται. Διαφορετικὴ ὅμως εἶναι ἡ θεολογία τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας περί τοῦ γάμου, πού τόν θεωρεῖ ἱερό Μυστήριον, γιατί δέν πιστεύει τό σῶμα ὡς κακό, μιᾶς πλάνης φερομένης ὡς βάσεως τῆς παραπάνω ἐσφαλμένης δοξασίας τῶν δυτικῶν περί γάμου.

¹⁵ Βλ. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τό ἀποστολικό ρητό «Διά δέ τὰς πορνείας...» MPG 51,211-214 καί Β. ΒΕΛΜΑ, Θεός καί ἱστορία ἐν τῇ ἰσραηλιτικῇ θρησκείᾳ, σ. 9 (ὑποσημείωση 1).

Καλύτερα τόν λόγον αὐτόν τοῦ Θεοῦ νά τόν ποῦμε «εὐχή» καί ὄχι «ἐντολή», γιατί τότε οἱ παρθενεύοντες ἀμαρτάνουν, ἀφοῦ εἶναι παρήκοοι ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Τό ἐπιχείρημα αὐτό δέν εἶναι ἰσχυρό τώρα ὑπερ τῆς τεκνογονίας, γιατί «τώρα -λέγει ὁ Χρυσόστομος- ὅλη ἡ οἰκουμένη ἔχει γεμίσει ἀπό ἀνθρώπους» καί ἐκπληρώθηκε ἔτσι ὁ ὅρος «πληρώσατε τήν γῆν».¹⁶

γ) Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγει καθαρά ὅτι «ἡ γυνή σωθήσεται διά τῆς τεκνογονίας»(Α' Τιμ. 1,15).

Ἀλλά ἂν πραγματικά ὁ λόγος αὐτός τοῦ Ἀποστόλου ὀμιλεῖ γιά τεκνογονία καί πολυτεκνία, τότε θά τόν ἐρωτήσουμε μαζί μέ τόν ἅγιο Νικόδημο τόν ἀγιορείτη: «Τί δέ ἔχουν νά γένουν οἱ ἀνύπανδρες καί παρθένες γυναῖκες, ὦ μακάριε Παῦλε; Τί δέ νά κάνουν οἱ στεῖρες, ὅπου δέν γεννοῦν τέκνα; Ἄραγε ἤμποροῦν νά σωθοῦν καί αὐτές, ἀλλά εἶναι ἀπωλεσμένες, γιατί δέν ἔχουν τέκνα;» Ὅπως ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος ἐρμηνευτής, ἀγιορείτης πατήρ καί ὅπως πραγματικά ἔτσι φαίνεται ἀπό τήν συνάφεια τοῦ κειμένου, τό «διά τῆς τεκνογονίας» ἐρμηνεύεται «διά τῆς τεκνοτροφίας» καί ὄχι «διά τῆς πολυτεκνίας». Προηγουμένως (εἰς Α' Τιμ. 1,12) ὁ Ἀπόστολος ἀπηγόρευσε στήν γυναῖκα νά διδάσκει στήν Ἐκκλησία, ἀλλά «παρηγορεῖ τώρα αὐτήν γιά τό ἐμπόδιο αὐτό», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Νικόδημος, καί τῆς λέγει ὅτι ἔχει τέτοιο διδακτικό ἔργο νά κάνει, ἀναγκαῖο γι' αὐτήν, ἔργο πού θά τήν σώσει: Νά διδάσκει τά παιδιά της. «Σωθήσεται διά τῆς τεκνογονίας»!¹⁷ Θά εἶναι ὅμως καλύτερα νά ἐρμηνεύσουμε τόν λόγο αὐτόν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἀναφέροντάς τον στήν Παναγία. Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μιλοῦσε γιά τήν κατωτέρα θέση τῆς γυναῖκας ἀπό τόν ἄνδρα. Ἀλλά τώρα μέ τήν τεκνογονία τῆς Παρθένου Μαρίας τό γένος τῶν γυναικῶν ἔλαβε τήν ἰσοτιμία του πρὸς τό ἀνδρῶο γένος.¹⁸ Παλαιός ἐρμηνευτής λέγει ἐπί τοῦ λόγου τοῦ Ἀποστόλου «ἡ δέ γυνή σωθήσεται διά τῆς τεκνογονίας»: «Σῶζεται τό γυναικεῖο γένος καί πᾶσα δέ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις, διά τοῦ ἐκ τῆς Θεοτόκου κατά σάρκα τικτομένου Χριστοῦ».¹⁹

¹⁶ Εἰς τόν ἱερόν θεσμόν τοῦ γάμου, ὀμιλία Α'. Κατά πατερική ἐρμηνεία τό «αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε» δέν ἔχει τήν ἔννοια τοῦ ποσοτικοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἀλλά μέ τήν θεολογική σκέψη ὅτι ὁ σκοπός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπό τήν ἀρχή ὁ Σταυρός, τό μέν «αὐξάνεσθε» ἔχει τήν ἔννοια τῆς καθέτου αὐξήσεως, τῆς πρὸς ἄνω ἀνόδου τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἐνώσεώς του μέ τόν Θεόν, τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» Καί τό «πληθύνεσθε» ἔχει τήν ἔννοια τῆς μεταδόσεως σέ ὅλη τήν δημιουργία αὐτῆς τῆς τθεωμένης καταστάσεώς του, πού θά πετύχαινε μέ τό «αὐξάνεσθαι» τῆς καθέτου προόδου του. Βλ. ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ Περί Ἀποριῶν, MPG 91,1308, εἰς βιβλίον π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ, Σταυρός-Θάνατος-Ἀνάστασις, σ. 8,9.

¹⁷ Βλ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΔ' ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, τόμος Γ', σ. 109-110(Ἐκδόσεις «Ἅγιος Νικόδημος»).

¹⁸ Βλ. Χρυσόστομου, λόγος εἰς τό Γενέθλιον τοῦ Σωτῆρος, εἰς ΑΑΠ 31,396BC.

¹⁹ Τό χωρίο ἀπό τήν Σειρά CATENAE GRAECORUM PATRUM IN NOVUM TESTAMENTUM, τομ. VII, σελ. 22. Κάνει ἐντύπωση ὅτι καί ξένοι ἐρμηνευτές δίνουν τήν ἴδια ἐρμηνεία· βλ. MATTEW HENRY'S COMMENTARY, τομ. VI, σ. 813.814. BLOOMFIELD, THE GREEK TESTAMENT, τομ II, σ. 381.382. FILION, LA SAINTE BIBLE, τομ. VIII, σ. 478. LANGE'S

δ) Ἡ πολυτεκνία θά λύσει τό δημογραφικό πρόβλημα τῆς πατρίδος μας.

Ἀσφαλῶς δέν θά πρέπει νά εἴμαστε ἀδιαφοροί γιά τήν πατρίδα μας καί πρέπει νά ἀγωνιζόμαστε γιά τήν ἐπιβίωση τοῦ ἔνδοξου ἔθνους μας, ἀλλά ἡ Ἐκκλησία, πού ἔχει θεολογία στήν κρίση της καί στίς ἐνέργειές της, τήν ἐπιβίωση αὐτή τοῦ ἔθνους μας δέν τήν βλέπει τόσο στήν ποσότητα τῶν κατοίκων της, ἀλλά στήν ποιότητα, στήν ὀρθοδοξία καί πνευματικότητα τῶν Ἑλλήνων. Πραγματικά, σκεπτόμαστε ὑλικά, ἐάν τήν ἐπιβίωση τῆς πατρίδος μας τήν βλέπουμε μόνο στήν τεκνογονία. Ἡ Ἑλλάδα θά ζήσει καί δέ θά πεθάνει, ὅπως τό τραγουδάμε, μόνο ἐάν ἔχει τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Καί θά ἔχουμε τήν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἐάν τηροῦμε τίς ἄγιες Ἐντολές Του. Τότε καί λίγοι νά εἴμαστε, μιά «χούφτα», ὅπως τό λέγουμε, μέ Ἀρχηγό τήν Ὑπερμάχο Στρατηγό, τήν Κυρία μας Παναγία, θά ἀποκρούσουμε ὁποιοδήποτε ὄπλισμένο καί πολυάριθμο ἐχθρό ἔλθει ἐναντίον μας.²⁰ Τό ζήσαμε αὐτό πολλές φορές σάν ἔθνος καί εἶπαμε : «Οὔτοι (οἱ ἐχθροί μας) ἐν ἄρμασι καί οὔτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δέ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. Αὐτοί (οἱ πολλοί καί ὄπλισμένοι) συνεποδίσθησαν καί ἔπεσαν, ἡμεῖς δέ (οἱ ὀλίγοι καί ἄοπλοι, ἀλλά πιστοί στόν Κύριο) ἀνέστημεν καί ἀνωρθώθημεν»(Ψαλμ. 19,8.9). –Πάντως τό νά ἐπιβάλλουμε νά τεκνογονοῦν οἱ Ἕλληνες γιά νά λυθεῖ τό δημογραφικό πρόβλημα τοῦ ἔθνους, δέν εἶναι ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά ὑποδούλωση, γιατί ὁ ἀνθρώπος ἀπό αὐτοσκοπός πού εἶναι γίνεται «μέσον» γιά τήν ἐπίτευξη ἄλλου σκοποῦ. Ἔτσι παλαιότερα οἱ γεωργικές οἰκογένειες, γιά νά αὐξήσουν τήν οικονομική τους ἀπόδοση μέ πολλά «ἐργατικά χέρια», γεννοῦσαν πολλά παιδιά. Καί μάλιστα τά παιδιά τους δέν τά ἔστελναν οὔτε σχολεῖο, ἀλλά τά περιορίζαν στήν χειρωνακτική ἐργασία, γιά τήν ὁποία ἄλλωστε καί τά γέννησαν.

Τέλος, Μακαριώτατε Πάτερ καί Δέσποτα, γιά τό μελετώμενο θέμα περί τοῦ γάμου καί τῆς τεκνογονίας ἔχω νά προσθέσω καί τό ἐξῆς σημαντικό: Τό χριστιανικό ἀνδρόγυνο καί μέσα στόν γάμο του δέν πρέπει νά λησμονεῖ καί τήν παρθενία, ὅπως καί τό συνιστᾷ αὐτό ὁ Ἀπόστολος νά τό πράττουν οἱ σύζυγοι «ἐκ συμφώνου» ὁμως καί «πρός καιρόν», γιά νά «σχολάζουν τῇ νηστεία καί τῇ προσευχῇ»(Α' Κορινθ. 7,5). Προοδεύοντας στήν πνευματική ζωή τό χριστιανικό ἀνδρόγυνο θά νοήσει μόνο του πόσο ὠραῖος καί ἀπολαυστικός γίνεται ὁ σύνδεσμος αὐτῆς τῆς συζυγικῆς κοινωνίας τους μέ τήν κατά Χριστόν ζωή.²¹

COMMENTARY ON THE HOLY SCRIPTURES, τομ. ΙΙ, στόν σχολιασμό τοῦ χωρίου Α' Τιμ. 2,15 κ.ᾶ.

²⁰ Βλ. καί Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, ἔκδ. Μέρμηγκας, Ἱστορικές Ἐκδ. 1821, τομ. Ι, σ. 89.

²¹ Βλ. πάλι καί τό ἀναφερθέν βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Ματζαρίδου, Χριστιανική Ἠθική, σ. 222

Ἐπειδή ἡ δοθεῖσα μοι ἐντολή μοί ἐπέτασσε νά ἀναφέρω καί τήν θέση τῶν Ἁγίων Πατέρων περί τοῦ θέματός μας, πέραν τῶν ὧσων εἶπα, λέγω γενικά τώρα, ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες δέν παρέχουν μιά ἀποκλειστική γραμμή, ἕνα πάγιο τύπο περί τῶν σχέσεων τῶν συζύγων. Αὐτή τήν ἰδέα περί τῶν Ἁγίων Πατέρων γιά τό θέμα μας ἔχει καί ὁ ἡγιασμένος πατήρ Παῖσιος, τήν ὁποία καί ἐν τέλει παραθέτω: Ὁ ἅγιος Γέροντας ἔγραφε σέ ἕνα πνευματικό του τέκνο ἱερέα: «Γιά τό θέμα τῶν συζυγικῶν σχέσεων τῶν ἐγγάμων ἱερέων, ἀλλά καί τῶν λαϊκῶν, ἀφοῦ δέν καθορίζουν οἱ ἅγιοι Πατέρες τό πῶς ἀκριβῶς, σημαίνει ὅτι εἶναι κάτι πού δέν καθορίζεται, γιατί δέν μποροῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νά μποῦν σέ ἕνα καλούπι. Οἱ Πατέρες τό ἀφήνουν στήν διάκριση, τό φιλότιμο, τήν πνευματική εὐαισθησία καί τήν δύναμη τοῦ καθενός.»²²

Κάθε ἕνας, ἀγαπητοί μου, ἐνεργεῖ ἀνάλογα μέ τήν πνευματική του κατάσταση, ἀνάλογα μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ πού ἔχει. Καί ὅλους μᾶς δέχεται ὁ καλός μας Θεός. Σέ τέτοια θέματα ἔχει ἰσχύ ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Καί τό ἐπιτυγχάνειν οὐκ ἄχρηστον καί τό διαμαρτάνειν ἀκίνδυνον».²³

²² Βλ. βιβλίο π. Διονυσίου Τάτση, Ὁ Γέροντας Παῖσιος, Κόνιτσα 1995, σ. 176-178.

²³ Λόγος 27,10. MPG 36,25 A.